

ÈPOCA CONTEMPORÀNIA

Dossier per a les escoles

Índex

1. Introducció.....	3
2. Cronologia.....	4
3. Invents.....	7
4. El món.....	9
5. Espanya.....	16
6. Manacor.....	20
a. Història.....	20
b. Més enllà de la ciutat.....	23
c. Economia i indústria.....	25
d. Societat.....	27
e. Arquitectura.....	28
f. Cultura.....	30
g. Religió.....	31
7. Idees principals.....	32
8. Glossari.....	33
9. Recursos.....	34

1. Introducció

L'època contemporània és l'última etapa de la història, de moment. Comença l'any 1789 amb l'esclat de la Revolució Francesa, i arriba fins als nostres dies. En el cas d'Espanya, i més en concret de Mallorca, podem agafar com a punt de partida l'any 1812, quan es va aprovar la primera constitució de la nostra història.

La Revolució Francesa trenca amb l'Antic Règim, un sistema polític en el qual el rei ocupa tots els poders i hi havia un sistema social molt tancat. Malgrat que es considera l'any 1789 com l'inici de l'època contemporània, uns anys abans ja va començar a haver-hi canvis que indicaven una nova època.

- La **Il·lustració** fou un corrent de pensament europeu dels segles XVII i XVIII basat en la raó. Es contraposava a corrents de pensament basats en la religió. França va ser un dels països on més es consolidà la Il·lustració, gràcies a figures com Diderot, Montesquieu, Voltaire i Rousseau. Les seves principals teories es basen en la crítica a la natura, a l'home i a la societat.
- La **Revolució Industrial** fou un procés de canvi del sistema de producció iniciat cap a 1760. La invenció de la màquina de vapor per James Watt va suposar la mecanització dels sistemes de producció. Varen aparèixer les primeres fàbriques industrials, i això suposa un canvi social important. La burgesia, la classe social sorgida a final de l'època medieval, agafa una gran força econòmica, però segueix sense tenir drets polítics.

Aquests dos esdeveniments varen ser essencials perquè esclatàs la Revolució Francesa. La primera va fer trontollar teòricament l'Antic Règim, mentre que la segona va fer créixer una classe social amb molt de poder econòmic que somiava tenir drets polítics. La Revolució Francesa no fou l'única revolució: entre la segona meitat del segle XVIII i la primera meitat del segle XIX, hi va haver les anomenades revolucions liberals, com per exemple el procés d'independència dels Estats Units.

Pel que fa a Espanya i a Mallorca, els canvis apareixen anys després de la fi de la Revolució a França. L'any 1808, Napoleó va ocupar Espanya per tal d'augmentar el seu imperi i exportar el model revolucionari arreu d'Europa. Davant aquesta situació, el poble espanyol es va aixecar contra els invasors. Va esclatar així l'anomenada Guerra d'Independència. En el marc d'aquest conflicte, es convoquen les Corts de Cadis el 1810, i el 19 de maig de 1812 s'aprova la primera constitució espanyola, coneguda popularment com "La Pepa". Així s'inicia l'època contemporània a Espanya.

2. Cronologia del món

-
- 1715:** Inici de la Il·lustració
 - 1760:** Inici de la Revolució Industrial
 - 1789:** Estalla la Revolució Francesa
 - 1815:** Caiguda de Napoleó
 - 1870:** Imperialisme
 - 1914:** Comença la Primera Guerra Mundial
 - 1917:** Revolució Russa
 - 1918:** Fi de la Primera Guerra Mundial
 - 1929:** Caiguda de la Borsa de Nova York
 - 1939:** Adolf Hitler envaeix Polònia. Inici de la Segona Guerra Mundial
 - 1945:** Bombes d'Hiroshima i Nagasaki. Fi de la Segona Guerra Mundial
 - 1968:** Maig del 68
 - 1989:** Caiguda del mur de Berlín
 - 1991:** Caiguda de la Unió Soviètica. Fi de la guerra freda
 - 2001:** Atemptat contra les Torres Bessones de Nova York
 - 2008:** Crisi econòmica mundial
 - 2020:** Inici de la pandèmia de la COVID-19

2. Cronologia d'Espanya

-
- 1808:** Ocupació napoleònica
 - 1812:** Primera Constitució
 - 1873:** Primera República Espanyola
 - 1898:** Pèrdua de les últimes colònies (Cuba, Filipines i Puerto Rico)
 - 1923:** Inici de la dictadura de Primo de Rivera
 - 1931:** Proclamació de la Segona República
 - 1936:** Cop d'Estat. Inici de la Guerra Civil
 - 1939:** Fi de la Guerra Civil. Comença la dictadura de Franco
 - 1950:** Boom turístic
 - 1975:** Mort de Franco
 - 1978:** Aprovació de la Constitució
 - 1992:** Jocs Olímpics de Barcelona
 - 2004:** Atemptat a l'estació d'Atocha de Madrid
 - 2008:** Crisi econòmica
 - 2011:** Moviment del 15-M, els *indignats*
 - 2017:** Referèndum d'independència de Catalunya
 - 2020:** Inici de la pandèmia de la COVID-19

2. Cronologia de Manacor

-
- 1820:** Epidèmia de pesta
 - 1879:** Arribada del ferrocarril a Manacor
 - 1889:** Emmigració de manacorins cap a Amèrica
 - 1890:** Inici de la construcció de l'església de Nostra Senyora dels Dolors
 - 1896:** E. A. Martel descobreix el llac Martel de les coves del Drach
 - 1902:** Obertura de la primera fàbrica de perles d'imitació
 - 1912:** Manacor rep el títol de ciutat
 - 1926:** Inauguració del Museu Aguiló, antecedent del Museu d'Història de Manacor
 - 1931:** Antoni Amer *Garanya* proclama la Segona República a Manacor
 - 1936:** Desembarcament republicà a Porto Cristo. Batalla de Manacor
 - 1950:** Arribada dels primers turistes
 - 1979:** Llorenç Mas, primer batle de la democràcia
 - 1986:** Primera Mostra de Teatre Escolar de Manacor
 - 1989:** Crisi econòmica
 - 2003:** Retorn del tren a Manacor després de vint-i-sis anys d'absència
 - 2009:** Manacor arriba als 40.000 habitants
 - 2020:** Inici de la pandèmia de la COVID-19

3. Invents

La **màquina de vapor** va ser inventada per l'anglès James Watt durant el segle XVIII. Fou l'invent clau per a la revolució industrial, perquè va permetre motoritzar la producció i fer-la més ràpida. També va ser molt important per a la construcció dels vehicles, com el ferrocarril, els vaixells motoritzats i els cotxes. El ferrocarril a la ciutat de Manacor va arribar l'any 1879.

Postal d'Àngel Toldrà Viazo de l'estació de tren de Manacor, a l'inici del segle XX.

La **fotografia** va ser inventada paral·lelament per Louis Daguerre i William Henry Fox Talbot cap a 1840. Els seus sistemes es varen anar millorant fins arribar a les càmeres fotogràfiques actuals. A final del segle XIX, els germans Lumière varen inventar el cinematògraf. En el Museu comptam amb una col·lecció de plaques de vidre d'un fotògraf desconegut que va immortalitzar diferents indrets i persones de Manacor entre final del segle XIX i principi del XX.

Negatiu fotogràfic del passeig Lluís Companys de Barcelona. Fons del Museu de Manacor.

La **bombeta elèctrica** va ser patentada per Thomas Edison l'any 1879. El primer poble de Mallorca que tengué electricitat fou Alaró, l'any 1901. L'any següent, arribà a Manacor.

La **ràdio** fou inventada per Guillermino Marconi l'any 1897. Va ser un invent molt important per comunicar-se, sobretot durant les guerres mundials. El Museu també disposa d'una col·lecció de ràdios del primer quart del segle XX.

Ràdio de la dècada de 1920. Fons del Museu de Manacor.

3. Invents

El **telèfon** fou inventat per Antonio Meucci l'any 1854 i patentat per Alexander Graham Bell l'any 1876. Aquest invent és l'avantpassat dels actuals *smartphones*. A l'entrada del Museu, tenim una centraleta telefònica de l'inici del segle XX que estava a l'antic hospital de Manacor i que també va servir de centraleta municipal.

Centraleta municipal de Manacor. Museu d'Història.

La **penicil·lina** va ser descoberta per Alexander Fleming l'any 1928. És el primer antibiòtic de la història. Gràcies a la penicil·lina s'han pogut crear molts de fàrmacs que han permès avançar moltíssim en la cura de moltes malalties.

Alexander Fleming en el seu laboratori.

El primer **ordinador** com a tal fou inventat per Konrad Zuse l'any 1941. Era un ordinador de gran mida, semblant a un armari, que només podia guardar 64 paraules. L'any 1975, H. Edward Roberts presentava el primer ordinador personal, i l'any 1981 Adam Osborne inventava el primer ordinador portàtil.

El primer **avió** de la història el varen construir els germans Wright l'any 1886, i és conegut com a aeroplà. Un dels antecedents de l'helicòpter és el cometagiroavió, inventat pel Il·lucmajorer Pere Sastre Obrador, de Son Gall, l'any 1919. Malgrat ser idea del Il·lucmajorer, l'invent va ser patentat per Juan de la Cierva i Codorniu amb el nom d'autogir.

Cometagiroavió d'en Pere de Son Gall restaurat. Fotografia d'Antoni Salvà.

4. El món

La història contemporània universal està més que tractada en els llibres de text. La Revolució Francesa, les guerres napoleòniques, les revolucions industrials, l'imperialisme, la Primera Guerra Mundial, la Revolució Russa, el període d'entreguerres, la Segona Guerra Mundial, l'Holocaust, Hiroshima i Nagasaki, la guerra freda, l'arribada de l'home a la lluna són esdeveniments que sempre s'han tractat a les classes. Per aquest motiu, ens centrarem en altres qüestions més recents i poc tractades.

La segona meitat del segle XX es va caracteritzar per la guerra freda, la lluita ideològica entre dos blocs: el capitalisme representat pels Estats Units i el comunisme representat per l'URSS. A part d'aquest conflicte, hi hagué altres esdeveniments que avui dia són molt importants, però que sovint s'obvien. Aquesta època fou essencial per a la creació de grans moviments de lluita dels col·lectius oprimits, com és el feminisme i l'antiracisme.

Durant els anys 60 i 70, es va produir la segona onada del feminisme, que exigia drets de la dona i la igualtat amb els homes, més enllà dels drets de participació política. Es parlava de família, de sexualitat, de feina, de l'avortament. Les bases d'aquest moviment les va establir Simone de Beauvoir l'any 1949 amb l'obra *El segon sexe*. Altres feministes importants dels anys setanta foren Kate Millet i Angela Davis.

Al mateix temps, es va desenvolupar un important moviment antiracista, especialment als Estats Units, on les Black Panthers exigien tenir els mateixos drets que les persones blanques. Persones com Martin Luther King. Malcom X o Rosa Parks foren alguns dels activistes més importants. També va ser molt important la lluita de Nelson Mandela a Sud-àfrica, per tal d'acabar amb l'Apartheid, exemple paradigmàtic del procés de descolonització d'Àfrica.

Rosa Parks

Simone de Beauvoir

Malcom X

4. El món

Encara que el mil·lenni comença l'any 2000, els efectes de la caiguda de l'URSS van anticipar un gran canvi mundial: es va entrar en l'època de la globalització. Els Estats Units es varen convertir en la gran potència mundial i el seu estil de vida fou exportat arreu del món. Amb la globalització, els països estan molt més connectats, el moviment de persones augmenta i les mercaderies viatgen d'una punta a l'altra del món. També és molt important la consolidació de tecnologia com internet o les xarxes socials, que ens permeten estar connectats amb tot el món.

Un dels exemples d'aquesta concepció global del món és la creació d'una moneda unitària a Europa: l'euro. Això ha suposat que un espanyol no hagi de canviar de moneda si viatja a Alemanya, a França o a Itàlia. A més, la Unió Europea va eliminar les fronteres entre els estats que en formen part. Per aquest motiu, un espanyol pot viatjar a França sense passaport i sense haver de passar per les duanes.

No obstant això, aquesta supressió de fronteres entre els països de la Unió Europea va suposar la creació d'altres fronteres amb els països que no en formen part. El millor exemple d'aquesta situació és la construcció de les tanques que separen el Marroc de Ceuta i Melilla. Des que es varen construir, aquestes tanques són punt de conflicte, ja que molts africans intenten creuar-la i entrar a Europa a la recerca d'un futur millor.

Subsaharians creuant la tanca de Melilla. Fotografia: EFE.

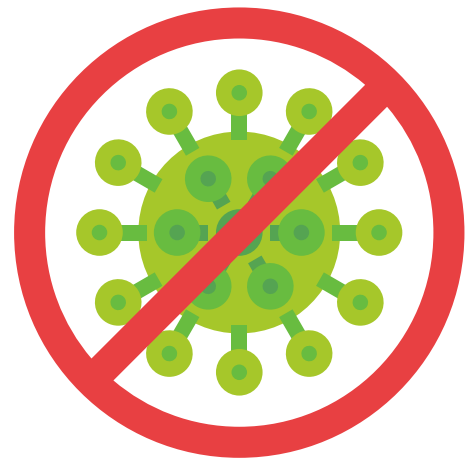
4. El món

Amb aquesta nova etapa no es varen acabar els conflictes. Durant la dècada de 1990, els països de l'antiga Iugoslàvia (Croàcia, Sèrbia, Bòsnia, etc.) es varen veure immersos en la Guerra dels Balcans. A més, els conflictes varen persistir en el Pròxim Orient: la guerra d'Iraq, la guerra d'Afganistan o la guerra de Síria en són alguns exemples.

Aquest conflicte entre Occident i Orient ha suposat l'augment dels atemptats terroristes a Occident. L'11 de setembre de 2001 el món quedà commocionat amb l'atac a les Torres Bessones de Nova York: el terrorisme sacsejava la gran potència del moment. Posteriorment, també es varen produir atemptats en països que donaren suport als Estats Units, com Gran Bretanya o Espanya. Arran del conflicte de Síria, també hi va haver alguns atemptats a partir de 2015: els atemptats de París de 2015 o els de Barcelona de 2017 en són un exemple.

Els conflictes al Pròxim Orient, sobretot la guerra de Síria, han suposat uns moviments de persones que no es veien des de la fi de la Segona Guerra Mundial. A partir de 2015, milers i milers de persones arribaven a Europa fugint de la guerra. Europa es va veure superada per aquesta diàspora fins al punt d'anomenar-la Crisi dels refugiats. Malgrat que la situació està força estabilitzada, encara avui dia hi ha camps de refugiats, sobretot a Grècia, com el de l'illa de Lesbos.

El que semblava un sistema que no podia caure mai va veure's molt afectat l'any 2020 amb la pandèmia de la COVID-19. Aquest virus, registrat el primer cas a la Xina, va ser capaç d'aturar el món i posar al límit les capacitats d'adaptació dels humans. Gràcies a la feina de moltíssima gent, sembla que, a hores d'ara, s'està guanyant la batalla al virus, però encara està molt present.

5. Espanya

Pel que fa a Espanya, també obviarem la història anterior a la dictadura, ja que sempre és el que s'acaba tractant a les classes, i començarem directament amb la Transició.

Després de la mort de Franco, l'any 1975, es va instaurar la democràcia. Els espanyols havien estat quaranta anys sense tenir dret a vot. El 6 de desembre de l'any 1978, es va aprovar l'actual constitució, que establia que Espanya havia de ser una monarquia institucional, amb un cap d'estat, el rei, i un president del govern, elegit democràticament. El primer rei de la democràcia fou Joan Carles I, net d'Alfons XIII. El període de pas de la dictadura a la democràcia es coneix com a Transició. Des de llavors, a Espanya, els ciutadans són cridats a votar cada quatre anys per elegir els seus representants. Hi ha quatre tipus d'eleccions: municipals (Ajuntament de Manacor), autonòmiques (Govern balear), estatals (Congrés i Senat) i europees (Parlament Europeu).

El primer president del govern de la democràcia fou Adolfo Suárez, d'Unió de Centre Democràtic (UCD). Fou succeït per Leopoldo Calvo-Sotelo l'any 1981, també d'UCD. Finalment, les eleccions de 1982 donaven la victòria a Felipe González, del Partit Socialista Obrer Espanyol, qui fou president fins a l'any 1996. El seu govern és recordat per aspectes positius com els grans esdeveniments que se celebraren a principi dels noranta i que convertiren Espanya en el centre del món: l'Exposició Universal de Sevilla o els Jocs Olímpics de Barcelona, ambdós l'any 1992. Des del vessant negatiu, el govern de Felipe González va estar molt marcat pel conflicte amb ETA, un grup terrorista relacionat amb els moviments independentistes bascs, que actuà principalment entre els anys vuitanta i noranta. Un dels atemptats d'ETA més devastadors fou el del centre comercial Hipercor de Barcelona l'any 1987. Finalment, Felipe González va ser derrotat per José María Aznar en les eleccions de 1996.

Francisco Franco.

Jocs Olímpics de Barcelona, 1992.

5. Espanya

Espanya va entrar al nou mil·lenni amb el govern d'Aznar, del Partit Popular. Els primers anys foren anys de bonança econòmica. Políticament, la gran crisi fou l'atemptat d'Al-Qaeda a l'estació d'Atocha de Madrid l'11 de març de 2004, efecte del suport bèl·lic del govern espanyol al president estatunidenc George Bush en el conflicte amb Iraq. El govern d'Aznar no va saber gestionar la situació i l'11-M li va acabar costant el càrrec. Tres dies després, José Luis Rodríguez Zapatero, del PSOE, guanyà les eleccions i es convertia en president del govern espanyol.

El govern de Zapatero es va caracteritzar principalment per la greu crisi de 2008, que va enfonsar el país no només econòmicament sinó també culturalment i socialment. Va ser una crisi tan dura que els espanyols organitzaren moviments de protesta contra un sistema polític corrupte: estam parlant del moviment del 15-M, també conegut com a moviment dels indignats.

El successor de Zapatero fou Mariano Rajoy, del Partit Popular, que va ocupar el càrrec fins al 2019. Rajoy va heretar tota la problemàtica derivada de la crisi del 2008. A més, durant el seu govern, a Catalunya es varen anar assentant les bases d'un procés d'independència de l'Estat espanyol, que tendria el seu punt àlgid en el referèndum unilateral de l'1 d'octubre de 2017, represaliat durament per les forces de l'ordre espanyoles. Després d'aquell moment, s'inicià una gran repressió ideològica contra els independentistes, s'empresonà i inhabilità els polítics que organitzaren el referèndum, i també població civil que havia participat en les protestes. Hi ha arribat a haver unes 3.000 persones encausades pel procés.

L'any 2018, el PSOE va aprovar una moció de censura contra Mariano Rajoy. Ocupà el seu lloc Pedro Sánchez, el qual va convocar eleccions per l'any 2019, que li ratificaren el càrrec. El seu govern està marcat pel conflicte amb Catalunya –encara sense resoldre–, però també per la pandèmia de Covid-19 que va sacsejar el món a final de l'any 2019.

*Atemptat de l'11 de març de 2004 a Atocha, Madrid.
Fotografia: Luis Magan.*

Manifestació independentista.

6. Manacor

Història

A principi del segle XIX, malgrat les revolucions liberals que s'anaven desenvolupant arreu d'Europa, Manacor seguia sent un poble agrícola. A partir de 1820, va haver-hi les primeres disputes entre liberals i conservadors que desembocaren en la rivalitat entre isabelins i carlins –elits– durant la dècada de 1830. L'any 1835 es va produir un alçament carlí: *sa Llorençada*. La nit del 9 d'agost, els carlins s'ajuntaren per tal d'anar a alliberar companys seus que havien estat detinguts acusats d'assenyalar cases de liberals. Un cop alliberats, es constituïren en junta i proclamaren Carles Maria Isidre com a rei de Manacor. A més, també detingueren alguns liberals. No obstant això, l'aixecament va ser sufocat dia 11 per forces de la milícia provincial provinents de Palma.

Després d'aquest conflicte, Manacor va créixer considerablement. La diversificació de l'agricultura va permetre un important creixement. Així i tot, en aquest moment, Manacor depenia quasi exclusivament del sector primari i la indústria era força testimonial. Era una economia de subsistència.

Cap a final del segle XIX, Manacor es va anar obrint. El ferrocarril va arribar a Manacor l'any 1879, amb la inauguració de la línia Inca-Manacor. L'any 1881, es va obrir comercialment el Port de Manacor.

No obstant això, l'any 1888 Manacor va entrar en una greu crisi econòmica. Uns quants anys de males collites, afectades sobretot per la fil·loxera, va suposar una greu crisi del sector primari. S'ha de tenir en compte que la majoria de jornalers eren mà d'obra poc qualificada i que no s'havien aplicat gaires innovacions en el sector agrícola. Aquesta situació va suposar un procés d'emigració per part dels manacorins, principalment cap a l'Argentina i Xile. Unes 3.000 persones deixaren Manacor a la recerca de noves oportunitats. Alguns emigrants fins i tot fundaren pobles als països on arribaren, com és el cas de la família Oliver, que fou fundadora del poble de Goyena a l'Argentina.

Encara que els últims anys del segle XIX foren anys difícils per a Manacor, just a principi del segle XX, l'any 1902, es va produir un fet que canviaria la idiosincràsia del poble: s'obria la primera fàbrica de perles d'imitació. Aquest fet, juntament amb la consolidació de la indústria del moble, col·locà la ciutat com un dels centres més importants de la indústria mallorquina. Aquest auge del poble va culminar amb la declaració de Manacor com a ciutat l'any 1912.

6. Manacor

Història

Durant els anys vint, va tornar a haver-hi un important procés migratori cap a les Amèriques, però aquest cop no eren jornalers sense formació, sinó persones instruïdes que viatjaven a la recerca de fortuna. Aquest esdeveniment va ser duit al teatre l'any 1935 per Sebastià Rubí amb la sarsuela *Ai Quaquin que has vingut de prim*, amb música d'Antoni Maria Servera.

L'abril de 1931, com a la majoria de municipis de l'Estat espanyol, a Manacor va ser proclamada la Segona República pel que seria el batle, Antoni Amer Garanya. En aquest període es varen fer moltes millores al poble: es va millorar la situació laboral derivada de la crisi dels anys vint i es construïren escoles per acabar amb l'analfabetisme de la societat. Una d'aquestes escoles va ser Sa Graduada, avui dia encara en funcionament. Aquest projecte s'unia a la tasca iniciada durant els anys vint pel batle Josep Oliver de creació d'escoles rurals perquè els infants pagesos poguessin tenir una educació accessible, com és el cas de les escoles de Son Negre, s'Espinagar, sa Murtera i es puig d'Alanar.

No obstant això, tot aquest programa de reformes es va veure truncat amb l'esclat de la Guerra Civil el juliol de 1936. A Manacor, com a tot Mallorca, el cop d'estat va triomfar i quedà sota el poder dels nacionals. Davant aquesta situació, els republicans van preparar un atac, dirigit pel general Bayo. L'agost de 1936, una expedició republicana va desembarcar a les costes de sa Punta de n'Amer i Porto Cristo, i s'inicià així l'anomenada Batalla de Manacor. Al cap d'un mes d'enfrontaments, els nacionals acabaren guanyant el conflicte i s'inicià una repressió contra tot aquell que havia tengut relació amb el bàndol republicà. Moltes persones varen ser executades al cementeri de Son Coletes, com és el cas del batle republicà Antoni Amer Garanya. L'any 2020, la fossa comuna de Son Coletes va començar a exhumar-se.

Desembarcament de les tropes republicanes a sa Punta de n'Amer.

6. Manacor

Història

Durant els anys de dictadura, es va produir un important canvi en la història no només de Manacor sinó també de tot Espanya. El boom turístic dels anys cinquanta va irrompre amb molta força dins l'economia espanyola, i convertí la indústria turística en el motor econòmic de l'Estat. El municipi de Manacor ja feia anys que era destinació turística, gràcies a les coves de Porto Cristo, però amb el boom turístic es va començar a urbanitzar tota la zona de les cales del municipi (s'Illot, Cales de Mallorca, cala Mendia, etc.) amb hotels i xalets destinats als turistes. Pel que fa a Manacor, aquest procés va canviar la fisonomia urbanística del centre; s'enderrocaren molts dels casals medievals per fer finques de pisos i cases més modernes.

Amb la mort de Franco, Manacor —com tot Espanya— va entrar en un procés de transició cap a la democràcia. El primer batle de la democràcia fou Llorenç Mas. Des de llavors, cada quatre anys els manacorins elegeixen els polítics que volen que governin el municipi.

Durant aquestes dècades, Manacor s'ha anat forjant com la capital de la comarca de Llevant, i s'han creat importants infraestructures. L'any 1997, s'inaugurava el necessari Hospital Comarcal de Manacor, després de quasi una dècada de manifestacions dels manacorins davant la necessitat d'un centre hospitalari a la comarca. L'any 2003, el tren tornava a Manacor, després de dècades d'absència, connectant així la ciutat amb Palma, Inca i altres pobles del Pla i el Raiguer.

L'any 2020 fou un any històric per a la humanitat. Òbviament, la greu pandèmia de la COVID-19 va paraitzar completament Manacor, els carrers quedaren completament buits durant setmanes, mentre a l'hospital els sanitaris lluitaven per salvar vides. Per a la història quedaran les imatges de les festes de Sant Antoni 2021, suspeses per primer cop des de 1854. Tan sols se celebraren les completes, amb l'església Gran completament buida i retransmeses en línia.

Retorn del tren a Manacor després de 26 anys d'absència.

6. Manacor

Més enllà de la ciutat

El municipi de Manacor no es pot reduir únicament a la ciutat de Manacor. Són molts els nuclis de població que formen part del municipi, la majoria dels quals varen aparèixer durant l'època contemporània. Els més importants són Porto Cristo i Son Macià.

Malgrat que el nom de Porto Cristo prové d'una llegenda situada al segle XIII, l'origen del poble data de l'any 1888, quan el marquès del Reguer, Jordi de San Simón, va plantejar la construcció de cases en els terrenys de Cala Manacor. Així fou com va sorgir la Colònia del Carme, que després es convertiria en el poble de Porto Cristo.

Porto Cristo va agafar molta rellevància arran del descobriment de les coves subaquàtiques, que acabarien sent el gran atractiu del poble. Les coves del Drach varen ser explorades l'any 1880 per M. F. Will i l'any 1896 E. A. Martel descobria el llac que porta el seu nom. Estan obertes al públic des dels anys trenta. L'any 1907, Pere Caldentey va descobrir les coves dels Hams. S'obriren al públic l'any 1910, i foren així les primeres en tot l'Estat.

Porto Cristo també va destacar durant la Guerra Civil. L'agost de 1936, les tropes republicanes desembarcaven a sa Punta de n'Amer (Sant Llorenç) i a Porto Cristo, on es va produir l'episodi més sagnant de la Guerra a Mallorca: la Batalla de Manacor. Durant setmanes, els carrers de Porto Cristo varen viure combats entre nacionals i republicans. Després de quasi un mes d'enfrontaments, els nacionals varen acabar guanyant i expulsant els republicans.

Com hem dit, a principi del segle XX Porto Cristo ja era un gran atractiu turístic, cosa que es va acabar consolidant amb l'arribada del boom turístic a Mallorca la dècada de 1950. Amb el temps, Porto Cristo ha agafat l'entitat de poble gran. Té quasi 7.000 habitants, i això l'ha portat a demanar la independència de Manacor.

6. Manacor

Més enllà de la ciutat

L'origen de Son Macià s'ha de cercar en les cases de possessió del mateix nom, documentades per primera vegada al segle XVI. No obstant això, Son Macià com a poble sorgeix a principi del segle XX, quan la necessitat de crear un nou departament parroquial que s'ocupàs de Son Macià, així com de les zones de les cales, va provocar l'aixecament d'un nou temple. Les obres començaren l'any 1919 i no acabaren fins a l'any 1950. En la seva construcció, hi va participar tot el poble. Però el temple presentava greus problemes d'estabilitat i l'any 1969 es va decidir esbucar-lo. L'any 1970 començaren les obres del nou temple, que es va acabar el 1973. Ambdós temples estaven dedicats al Sagrat Cor de Jesús. Des de l'any 1919, Son Macià és un nucli poblacional del municipi de Manacor, de caràcter agrícola. Actualment té uns 900 habitants.

La consolidació del turisme ha provocat la urbanització de diverses cales del municipi de Manacor. Ens referim a s'Illot, Cala Morlanda, Cala Magrana, Cala Anguila, Cala Mendia, s'Estany d'en Mas, Cales de Mallorca i Cala Murada. Avui dia, aquests també són nuclis de població importants.

Poble de Son Macià.

6. Manacor

Economia i indústria

Fins ben entrat el segle XIX, a Mallorca, la font econòmica principal era l'agricultura. Era una agricultura de subsistència; és a dir, era de consum propi. Per saber-ne més, es pot visitar la secció etnogràfica del molí d'en Fraret, on hi ha diferents peces relacionades amb el món agrícola. Així i tot, hi havia menestrals que es dedicaven a la manufactura, sempre enfocats cap al comerç local: teixidors, fusters, gerrers, etc.

Les indústries no es varen assentar a la ciutat fins a començament del segle XX, amb retard respecte a altres zones de l'illa com Palma, Inca o Sóller. Si bé és cert que l'any 1879 el tren arribava a la ciutat, la producció seguia sent de caràcter artesanal. Tot va canviar l'any 1902, quan Eduard Heusch va obrir la primera fàbrica de perles d'imitació a Manacor amb el nom d'Industria Española de Perlas Imitación S. A. Posteriorment, es va canviar el nom a Perlas Majórica S. A. Com a conseqüència, s'obriren noves fàbriques de perles, com les Orquídea. Era un producte exclusiu de Manacor, que va fer molt atractiva la ciutat: els turistes venien expressament per veure la fàbrica i comprar perles.

La indústria de la perla va ser molt important per un altre motiu. La mà d'obra de les fàbriques era quasi en exclusiva femenina i, per tant, va suposar la inserció d'una gran quantitat de manacorines, moltes d'origen humil, en el món laboral. Ser perlera era tot un honor per a una dona manacorina. Com a curiositat, la primera vaga exclusivament femenina de tot l'Estat espanyol va ser una vaga convocada per les perleres de Manacor l'any 1903. També tengué la primera guarderia.

Perles de Mallorca.

6. Manacor

Economia i indústria

Paral·lelament, es va consolidar un altre tipus d'indústria: la indústria del moble. Ja durant el segle XIX, Manacor comptava amb tallers de fusters, però no fou fins al segle XX que aquests tallers s'industrialitzaren i es convertiren, així, en l'altra gran indústria de la ciutat. Les dones també hi tenien un paper important, ja que eren les encarregades de cordar cadires.

La industrialització de la ciutat va suposar també l'aparició de moviments obrers. A la ja comentada vaga de les perleres de 1903, cal afegir-hi la vaga de fusters del juliol de 1912, amb un seguiment del 70 % i amb caixa de resistència. Anys després, el maig de 1920, es va produir el *saqueió* de Manacor, una vaga conjunta de fusters i perleres.

Encara que la perla i la fusta eren les dues grans indústries de la ciutat, també hi havia altres indústries importants, com les dedicades a la manufactura de productes agroalimentaris o la fàbrica de pintes del passeig de na Camel·la, material de la qual custodia actualment el Museu.

Com ja hem avançat, des del segle XIX Manacor fou atractiu per a viatgers i turistes. No obstant això, la gran eclosió del turisme va tenir lloc durant els anys cinquanta, amb el boom turístic. A l'atractiu de les coves, se li sumava la indústria de la perla i les cales i platges del municipi. El boom turístic va suposar una important terciarització de l'economia. Els manacorins varen deixar de ser operaris de les fàbriques per anar a treballar a hotels i restaurants. Això va suposar que, amb el temps, la indústria de la perla i la del moble perdessin molt de pes, fins al punt que tant Majòrica com Orquídea se'n varen dur la producció fora del poble.

Avui dia, Manacor és una ciutat que viu del sector serveis. No només és important el turisme sinó també el comerç. Com que és la capital de Llevant, ha esdevingut un important centre comercial per a la gent dels pobles del voltant.

Xerrac de fuster. Fons del Museu d'Història de Manacor.

6. Manacor

Societat

A començament del segle XIX, Manacor tenia 9.502 habitants. El 80 % de la població eren jornalers. Un 10 % de la població eren menestrals: teixidors de lli, fusters, gerrers i sabaters. Al llarg del segle XIX es va mantenir aquesta tendència i, malgrat el creixement d'algunes indústries, la gent encara es dedicava a l'agricultura. Amb la crisi de 1888, molts de jornalers varen perdre els llocs de feina i es varen veure obligats a emigrar cap a Amèrica.

A principi del segle XX, la instauració de la indústria de la perla artificial i la consolidació de la indústria del moble va suposar que molts dels que eren jornalers es convertissin en obrers. Precisament aquestes indústries varen permetre l'accés de la dona al treball: les perleres eren totes dones i, pel que fa als mobles, les dones tengueren un paper molt important sobretot en la tasca de cordar cadires. Aquestes dues indústries varen definir la societat manacorina fins a mitjan segle XX.

Durant els anys cinquanta es va produir el boom turístic; és a dir, l'eclosió del turisme com a activitat econòmica. Des del segle XIX, Manacor havia estat un atractiu per als viatgers, sobretot per les coves del Drach. Cap a mitjan segle XX, a l'atractiu de les coves se li va afegir l'atractiu de les perles. Milers i milers de persones arribaven a Manacor per visitar les coves i les fàbriques de perles. Això va suposar que una gran part de la població es dedicàs al turisme: des de restauradors i comerciants fins a industrials que enfocaren la seva producció cap a aquesta indústria.

Amb el pas dels anys, la societat manacorina s'ha convertit en una societat dedicada principalment al sector serveis i molt dependent del turisme. Així i tot, encara queden alguns pagesos i obrers.

La consolidació de la indústria turística ha comportat l'arribada de migrants d'altres zones, tant per treballar com per viure. Els primers arribaren cap als anys seixanta i provenien de diferents regions peninsulars (Andalusia, Múrcia, Castella, etc.). Alguns s'establiren al municipi, mentre que d'altres simplement venien a fer la temporada turística, fet que encara succeeix avui dia.

Cap a final dels anys noranta, Manacor es va convertir en destí per a molts immigrants provinents especialment del Marroc, la Xina i l'Amèrica llatina. Arribaren per treballar, cercant un futur millor. Cal tenir present que l'illa també ha estat atractiu per a alemanys i anglesos, que s'han traslladat a viure aquí. Aquesta situació ha suposat una gran multiculturalitat per al poble.

6. Manacor

Arquitectura

L'any 1912 Manacor va rebre el títol de ciutat. És durant els segles XIX i XX que Manacor aconsegueix l'aspecte que té actualment. Durant aquest període es varen construir diferents edificis que reflectien el caràcter urbà de la localitat.

El gran edifici de l'època contemporània és l'església de Nostra Senyora dels Dolors, més coneguda com a *església Gran*. Es va començar a construir l'any 1890 i encara ara resta inacabada la façana principal. El seu espectacular campanar, conegut com a *torre Rubí*, s'ha convertit en símbol de la ciutat de Manacor.

A part de l'església, també es construïren importants casals al centre de la ciutat que demostraven el poder i la riquesa de les elits. Cal destacar les cases de Ca n'Aulet, Can Tallet, Can Massanet i Can Pocoví, entre altres. A més, just al costat de l'església trobàvem la Fonda Femenies, la més important del poble a principi del segle XX, que posteriorment es va convertir en el restaurant Can Jacinto, tancat des dels anys noranta. També va ser un teatre.

Torre Rubí.

Fonda Femenies.

6. Manacor

Arquitectura

La majoria de grans propostes arquitectòniques es feren al nucli de Manacor, però òbviament també hi hagué una important tasca constructiva a altres zones del municipi. A principi del segle XX, a Son Macià es va construir l'església del Sagrat Cor —esbucada i alçada de nou durant els anys setanta— i a Porto Cristo l'església de Nostra Senyora del Carme. De Porto Cristo, també cal anomenar alguns dels xalets senyorials que es construïren damunt les coves Blanques, com Can Blau —avui desapareguda— o la casa de Can Riche, entre moltes altres.

A la zona de costa, també hi trobam unes peculiars estructures arquitectòniques, relacionades amb les guerres que hi hagué durant el segle XX: els nius de metralladora. Són petits búnquers que es construïren al costat de la mar per tal de protegir l'illa d'una possible invasió en el marc de la Segona Guerra Mundial a causa del temor que suscitava per a la dictadura que es tornàs a repetir un desembarcament com el de Bayo (1936). Es diuen nius de metralladora perquè s'hi col·locaven metralladores per apuntar l'enemic a través de l'espitllera. En podem trobar a cala Morlanda, el caló d'en Rafelino, cala Petita, el Port, cala Murta i cala Anguila. Avui dia, estan en desús, però s'han convertit en una part més del paisatge costaner del municipi.

Niu de metralladora de Porto Cristo.

6. Manacor

Cultura

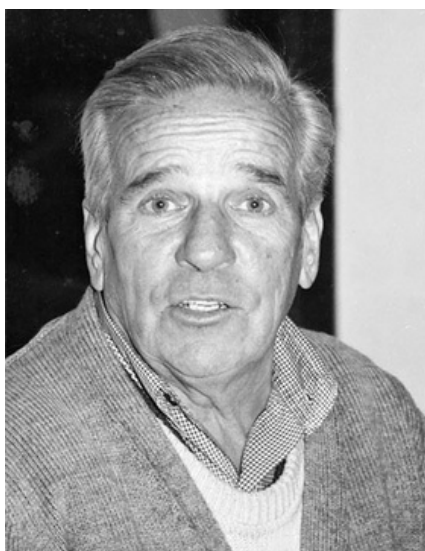
Manacor és un poble productor de molta cultura. Manacor ha estat bressol de moltíssims escriptors i artistes. Entre els escriptors més importants cal destacar mossèn Antoni Maria Alcover, Toni Mus, Jaume Vidal i Alcover, Maria Antònia Oliver, Miquel Àngel Riera, Guillem d'Efak i Tomeu Matamalas. Amb relació a les arts plàstiques, a Manacor tenim l'obra dels pintors i escultors Miquel Brunet i Joan Riera Ferrari.

A més a més, cal tenir present que Manacor és la capital del teatre de les Illes Balears. Des de l'inici del segle XX, Manacor és una ciutat molt aficionada al teatre. De fet, un dels primers teatres de la ciutat va ser el Teatre Femenies, al costat de la Fonda Femenies. Altres teatres importants foren el Saló Varietats i el Teatre Principal. Actualment, la ciutat compta amb l'Auditori Municipal, el Teatre Municipal i la sala privada La Fornal.

Cada tardor s'organitza la Fira de Teatre de Manacor, on actuen companyies de teatre, dansa i circ de les Illes Balears i de la resta de l'Estat. A més, des de fa trenta-cinc anys, se celebra la Mostra de Teatre Escolar de Manacor, on participen els infants i joves del poble. És molt freqüent que els muntatges manacorins rebin alguna distinció en els premis nacionals de teatre infantil i juvenil, com el Premi Buero Vallejo. A més, la mostra ha estat pedrera de molts d'actors i actrius manacorins, com Toni-Lluís Reyes, Joan Miquel Artigues i Toni Gomila, entre altres. Aquest darrer ha rebut premis importants, com a actor (Premi Butaca a millor actor de repartiment l'any 2019) i també com a dramaturg (Premi Serra d'Or l'any 2013 per *Acorar*).

Maria Antònia Oliver.

Miquel Brunet.

Toni Gomila.

6. Manacor

Religió

Al llarg de la història, la religió ha estat un tret definitori de les societats. Ara bé, s'ha de dir que en l'època contemporània la religió perd una mica d'importància en les nostres societats, sobretot si ho comparam amb altres èpoques. Durant els segles XIX i XX, els estats es varen anar deslligant d'una religió predominant i es convertiren en estats laics, on qualsevol religió era benvinguda. Ara bé, encara ara el cristianisme és la religió amb més fidels a Europa i, per tant, també a Mallorca.

Actualment, a Manacor hi ha tres parròquies: Nostra Senyora dels Dolors, Crist Rei i Sant Pau. També hi ha el convent de Sant Vicenç Ferrer i l'església de Sant Josep. A Porto Cristo, trobam la parròquia de Nostra Senyora del Carme i a Son Macià la del Sagrat Cor de Jesús. A Son Negre, a s'Illot i a Cala Morlanda també hi tenim petites esglésies, així com l'ermita de Santa Llúcia.

No obstant això, a Espanya es conviu amb altres religions, com ara la musulmana o la jueva. De fet, el col·lectiu islàmic és força gran, a causa de l'arribada de migrants provinents de l'Àfrica. En el segle XXI, l'arribada d'immigrants de religió islàmica a Manacor ha provocat l'obertura d'una mesquita, a la rambla dels Cossiers.

Església de Nostra Senyora del Carme (Porto Cristo).

Església de Crist Rei.

7. Idees principals

CRONOLOGIA

El món: 1789 - actualitat.
Espanya: 1812 - actualitat.

ARQUITECTURA

Millores constructives.
Construcció de l'església neogòtica de Nostra Senyora dels Dolors i la torre Rubí.
Modernisme en els casals del centre històric.

SOCIETAT

Societat de classes. Població dedicada al sector serveis.

VIDA DOMÈSTICA

Societat de consum. Importància de la cultura de masses i de les xarxes socials.

LLENGUA

El món: xinès, anglès, espanyol.
Espanya: castellà (oficial), català, basc i gallec (cooficials).

RELIGIÓ

El món: ateisme, cristianisme, islam, judaisme, budisme.
Espanya: ateisme, cristianisme, islam.

ECONOMIA

Sistema capitalista. Economia global. Importants indústries a Manacor durant el segle XX (perles, mobles). Actualment, importància de la indústria turística.

8. Glossari

- **Apartheid:** sistema de segregació de les poblacions no blanques instituit oficialment a la República de Sud-àfrica entre 1948 i 1992. La figura que representa la lluita contra aquesta opressió és Nelson Mandela.
- **Capitalisme:** sistema o mode de producció caracteritzat per la tècnica avançada (generalització de les màquines), la propietat privada dels mitjans de producció i la recerca del màxim benefici (motor del sistema).
- **Comunisme:** organització social en què els béns es tenen en comú. La teoria d'aquest sistema la varen plantejar Karl Marx i Friedrich Engels a mitjan segle XIX. Durant el segle XX, s'intentà instaurar en països com Rússia, la Xina o Cuba, entre altres.
- **ETA:** sigla d'Euskadi ta Askatasuna ('País Basc i Llibertat'), que dona nom a una organització basca revolucionària clandestina que practicà la lluita armada entre 1959 i 2007. Fou autora d'alguns dels atemptats terroristes més importants de l'Estat espanyol.
- **Globalització:** sèrie complexa de processos que es produeixen simultàniament en l'àmbit econòmic, polític, tecnològic, cultural i ecològic i que abasten la major part de les regions del planeta.

9. Recursos

1.Espais per a visitar

- Manacor
 - Molí d'en Fraret
 - Església de Nostra Senyora dels Dolors
 - Façanes dels casals modernistes del centre històric (vegeu la *Guia Educativa de Manacor*)
 - Nius de metralladora (Porto Cristo, cala Morlanda, cala Petita, caló d'en Rafelino, cala Murta i cala Anguila)
- Resta de l'illa
 - Es Baluard. Museu d'Art Contemporani de Palma
 - Museu de la Indústria i el Calçat d'Inca
 - Museu de la Mar de Sóller

2.Tallers

- TIC TAC. El pas del temps - <https://museudemanaacor.com/ca/tallers/tic-tac-el-pas-del-temps#no-back>
- El cicle de la vida - <https://museudemanaacor.com/ca/tallers/el-cicle-de-la-vida#no-back>

3.Tallers en línia

- Gira que gira! - <https://museudemanaacor.com/ca/tallers-en-linia/gira-que-gira>
- Arqueòlogues, paleontòlogues, dones investigadores
<https://museudemanaacor.com/ca/tallers-en-linia/arqueologues-paleontologues-dones-investigadores>
- Puzzles - <https://museudemanaacor.com/ca/puzzles/cuina-de-casa-de-possessio-mallorquina-36-peces>

4.Quaderns didàctics

- *Costums vitals. Aproximació als costums mallorquins del segle passat.*
<https://museudemanaacor.com/ca/educacio/quaderns-didactics>

5.Bibliografia addicional per al professorat

- SANSÓ BARCELÓ, Sebastià, *Manacor viu: persones, poble i propietats (segles XVI -XX), projecte de configuració de la comunitat (Manacor, Sant Llorenç des Cardessar, Porto Cristo, Son Macià i Son Negre)*, Manacor: Purpurina, 2018.
- Jornades d'Estudis Locals de Manacor
- MUSA núm 10: *Els indians de Manacor. Una història més enllà del Quaquin.*
- *Véns a costureta? L'educació a Manacor*, Col·lecció Bacus, núm. 3.